

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 5 Sayı: 20 Volume: 5 Issue: 20

Kış 2012 Winter 2012

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ZILANLI EYÜP PAŞA'NIN TARİHİ KİŞİLİĞİ ÜZERİNE BAZI NOTLAR
“SOME NOTES ON THE HISTORICAL CHARACTERISTICS OF EYUP PASHA”

Yakup KARATAŞ*

Özet

Eyüp Paşa (1843-1923), 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda bölgede önemli rol oynayan tarihi şahsiyetlerden birisidir. Rus ordusunda bir general olan Cafer Bey (1806-1877)'in oğlu ve aynı zamanda kendisi de bir Rus subayı iken maiyetindeki Zilan aşireti ile birlikte Osmanlı Devleti'nin hizmetine giren Eyüp Paşa'ya Yukarı Küpkıran Köyü verilmiştir. Rusya'daki makamını, gayrimenkullerini ve itibarını bırakarak Osmanlı hizmetine girmek isteyen Eyüp Paşa Osmanlı hizmetine girdikten sonra Hamidiye Alaylarında görev almış, Rus ordusu ve Ermeni çetelere karşı bölgede büyük mücadele vermiştir. Büyük bir aşiret olan Zilan Aşireti uzun bir muhaceret döneminde kısım kısım Osmanlı ülkesine iltica ederken, Osmanlı Devleti de bu aşiret ve benzerlerine kucak açarak bunların sosyo-kültürel varlıklarına uygun istihdam alanları oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Zilan Aşireti, Eyüp Paşa, Hamidiye Alayları, Yukarı Küpkıran Köyü.

Abstract

Eyup Pasha (1843-1923) is one of the historical caharacters who plays important roles, in Ottoman- Russia War 1877-1878, in the region. Eyup Pasha was the son of Cafer Bey (1806-1877) who was a general in Russian Army, and meanwhile he was a Russian officer, he entered the service of Ottoman Empire with his Zilan tribe, and he was given the Yukari Kupkiran Village². Eyup Pasa, after entering the Ottoman service, tookplace in Hamidiye Regiments, struggled with the Russian army and Armenian gangs. While Zilan Tribe takes refuge in Ottoman State, during a long period of migration, Ottoman state had opened arms to these and similiars and created suitable employment regions for sosial and economic conditions of these elements.

Key Words: Zilan Tribe, Eyup Pasha, Hamidian Cavalry, Yukari Kupkiran Village.

Giriş

Rusya'nın özellikle 1853-56 Kırım Harbi'nden sonra Müslümanlar üzerinde uyguladığı politikalarda değişiklikler ortaya çıkmış, Rus topraklarında öteden beri uygulanan kültürel emperyalist unsurların yanı sıra askeri alanda da caydırıcı uygulamalar baş göstermiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Müslümanlar üzerindeki baskılarını artıran Rusya, pek çok Sünni Müslüman'ın ülkeyi terk etmesi gibi bir durumla karşı karşıya kalmıştır. Esasen

* Yrd. Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

Osmanlı Devleti de iki cephede savaştığı bu savaştan yenik çıkmasına rağmen uygulamış olduğu müsamahakâr politikaları nedeniyle dışarıdaki Müslümanlar için bir cazibe merkezi olmuştur. Osmanlı ülkesine gelen muhacirler devletin sosyal ve ekonomik şartlarını zorlamış olsalar da gelenlerin askeri bürokrasiye entegrasyonu gibi pratik faydalar çoğu zaman en çok uygulanan yöntem olmuştur. Rusya'dan muhaceretle gelerek Bayezid Sancağı'na bağlı Yukarı Kıpıran Köyü'nde iskân edilen¹ ve aşiret ve taallukatıyla birlikte Hamidiye Alaylarına katılan Zılanlı Eyüp Sabri Paşa² da bahsedilen politikalar içerisinde kendini bulmuş, Ruslara ve Ermenilere karşı mücadele etmiştir³.

XIX. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nde savaflara dayalı demografik hareketliliklerin yoğun olarak yaşandığı bir yüzyıl olmuştur. Özellikle bu yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, hem öncesindeki Panslavist Rus yayılmacılığı hem de sonrasındaki sınır değişiklikleri ile Osmanlı sosyal bünyesini yakından ve olumsuz etkileyen büyük bir savaştır. Rusya'nın ele geçirdiği yerlerde uyguladığı baskı politikaları da bölge halkının Osmanlı topraklarına göç etmesinin esaslı bir sebebinin teşkil eder⁴.

Rusya, kendi hegemonyasına mukavemet eden özellikle İslam ahaliyi kontrol ve itaat altında tutabilmek için Hıristiyanlaştırma politikasının yanı sıra Sibirya'ya sürgün etmek gibi unsurları da kullanabilmektedir. Örneğin, 93 Harbi'nden sonra Osmanlı ülkesine sığınan Dağıstan muhacirleri, Rus egemenliği altında Hıristiyanlaşmaktan korktuklarını, İslamiyet'i en iyi şekilde, Osmanlı egemenliğinde yaşayabileceklerini ifade ettiklerini ve kendilerine, tarıma müsait arazilerin verilmesini istedikleri görülmektedir. Bu muhacirlerden Hüseyin isimli bir şahıs ise, İstanbul'a gönderdiği bir dilekçesinde, ailesiyle birlikte bir yıldır Eleşkirt'te iskân edildiğini dile getirmiştir. Hüseyin, Rusya'ya iade edilmesi kararı çıktığını, Rusya'ya gönderilirse Sibirya kıtasına sürgün edileceklerinden bahisle bu ülkeye iade edilmektense Osmanlı ülkesinde ailesiyle birlikte idam edilmeyi bile tercih ettiklerini belirtmiştir⁵. Görüldüğü üzere Osmanlı Devleti, Rus harbinin onca kayıp ve zararına rağmen XX. yüzyılın başlarında bile sığınılacak bir liman mesabesinde olarak dünya Müslümanları için bir cazibe merkezi konumundadır.

1878 Berlin Antlaşması ile Rusya'ya terk edilen Ardahan, Kars ve Batum'da Rusların asimilasyon politikalarına maruz kalmak istemeyen Türk unsurlar, Rusların tazyikleri sonucu Osmanlı ülkesine göç etmeye başlamış ve Ruslar, Türklerden boşalan yerlere Ermeni, Rum, Yezidi, Süryani, Ukraynalı, Malakan, Alman, Duhubar ve Estonyalıları yerleştirmeye çalışmıştır. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında ve sonrasında Sohum, Batum ve Kars havalisinden yaklaşık 300.000 kişi Anadolu'ya iltica etmiştir⁶. Örneğin bu savaştan sonra Kars vilayetinden 1878 ile 1881 yılları arasında sadece üç yıl zarfında 82.760 kişi ayrılmıştır⁷.

Eyüp Paşa'nın Tarihî Kişiliği

Bu çalışmaya konu olan Eyüp (Sabri) Paşa (1843-1923)'nın Osmanlı hariciye bürokrasisi ile ilk teması da tam 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı hengamesinin hemen öncesine, 1876 tarihine rastlamaktadır. Eyüp Paşa, dış işleri bakanlığına gönderdiği Farsça arzusunda⁸, kısaca;

¹ www.igdirsevdasi.com/cilt2/52haci.pdf. ET: 12.09.2011

² Mustafa Aksoy(2009).“Avşarların Torun Oymağı Bağlamında Türkiye'deki Kimlik Bunalımının Sosyolojik Analizi-2”, *Türk Dünyası Türk Kültür Dergisi*, Eylül 2009, s. 48-49.

³ Muammer Demirel (2006). “Ağrı ve Doğubayazıt'ta Ermeni Olayları”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.7, S.1, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum: s. 193-203;

⁴ Nedim İpek (2006). *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Trabzon: Serander Yayınları, s. 49-53.

⁵ BOA. A. MKT. MHM. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadaret Mektubi, Mühimme Evrakı) 525/27.

⁶ Nedim İpek (1999). “93 Muhacereti”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 4, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s. 663-664.

⁷ S. Rafik Firuzoğlu (1999) “Kırım ve Kafkasya'dan Osmanlı İmparatorluğu'na Göçler”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 4, Ankara: s. 693 (Adı geçen makalede ayrıntılı sayısal verileri görmek mümkündür.)

⁸ BEO, HR.. TO. (Hariciye Nezareti Tercüme Odası) 387/96, 1879.9.29. Eyüp Paşa, Osmanlı ordusunun hizmetine girmesini bir başka arşiv belgesinde şu şekilde ifade etmektedir; “...mes'ele-i zâilinin (93 Harbi'nin) bidâyet-i zuhûrundan üç-dört mah sonra yani Van ve Bayezid Kolordu-yı hümayûnlarının Revan cihetine pâ-yi endaz-ı satvet ve mehabin olduğu sırada adı geçen ordu kumandanı ve elyemî Dâr-ı Şurâ-yı Askeri azası Devletlü İsmail Hakkı Paşa Hazretlerinin (daha sonra Erzurum Valiliğine getirilecektir) bi'l-vasıta vuku bulan ihtarı üzerine mücerred saika-i diyanet ve hamiyet-i acizanem cümlesinden olmak üzere

Revan bölgesinde sahip olduğu emlak, akar ve Rusların verdiği rütbe ve maaşı terk ederek Osmanlı'ya iltica ve dehalet ettiğini ifade etmiştir. Paşa, Osmanlı idaresinde, din ve devlet uğruna cansiperane edeceği hizmetlerinde yalnız olmadığını, kendisiyle birlikte gelen aşireti halkından 600 kadar kişinin de Devlet-i Aliye'ye hizmet etmek istediklerini belirtmiştir. İlticalarının kabulü ve Erzurum Vilayeti dâhilinde uygun bir bölgeye yerleştirmeleri istirhamı ile birlikte arızasına son veren paşa, özellikle askeriye silkine "me'lûf" olduğunu da ilave ederek bu alanda hizmet edebileceğini belirtmiştir. Dâhiliye nezaretinin 18 Ekim 1877 tarihli kararıyla Eyüp Paşa ve maiyetindeki 600 hane kadar Zilan aşireti mensubunun, Bayezid Sancağı'nın uygun mahallerine yerleştirilmesi için muvafakat gösterilmiştir⁹. Eyüp Paşa'nın ailesi ve aşiretinin daha sonra Van Vilayeti taraflarına yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Nitekim Paşa'nın 6 Ocak 1880 tarihli bir tezkiresinde, ailesi ve aşireti halkının perişanlığundan bahisle Van taraflarında hizmet etmek istediği anlaşılmaktadır¹⁰. Bu isteğin nasıl cevaplandırıldığına dair bir kayda rastlanmamıştır.

Yine Zilan Aşiretinin iskân durumları ile ilgili olarak, 3 Aralık 1894 tarihli bir dâhiliye evrakında, Eleşkirt kazasında iskân edilmiş olan Zilan Aşiretinden 189 hanede 1193 nüfusun buldukları köylerde, 79 hanede 546 nüfusun da yeni açılan 5 köyde iskân edildiği ifade edilmiştir¹¹.

Aşiretin tüm mensuplarının hemen iskân edildiklerini söylemek zordur. Tüm iskân faaliyetlerine rağmen uzun bir dönem iskân işlemleri gerçekleştirilememiş olan ve sınırdaki Sinek Yaylası'nda göçebe olarak yaşayan Zilan mensupları, eski yurtlarına dönme kararı almışlar, bunun üzerine devlet de bunların acilen yerleştirilmesi için ilgili makamlara uyarılarda bulunmuştur¹².

Eyüp Paşa'nın yukarıda ifade edilen dilekçesinden yaklaşık dokuz ay sonra, Ajans Havas tarafından 16 Temmuz 1877 tarihinde Erzurum'dan gönderilen bir telgrafnameden; Rusya'da yerleşik Kürt beyi General Cafer Ağa'nın oğlu Eyüp Ağa'nın, muteber Kürt ailelerinden 21 kişi ile birlikte Rusya'nın divan-ı harb kararı üzerine –General Melikof tarafından- "selb edildiği" anlaşılmıştır¹³. Belgede geçen "selb" kelimesi, çarınha girmek anlamında¹⁴ kullanıldığı gibi, inkâr etmek, menfileştirmek, sürgün etmek, yok etmek gibi anlamlarda da kullanılmaktadır¹⁵. Burada ise sürgün veya inkâr anlamlarında kullanılmış olması gerekmektedir. Rus ordusunda görevli bir Kürt Beyi'nin aşiretiyle birlikte Osmanlıya iltica etmiş olması Rusya'nın siyasi itibar kaybı anlamında yorumlanabileceği için adı geçen kişilerin kendileri tarafından dışlandıkları şeklinde bir diplomatik tablo çizilmiştir.

Eyüp Paşa'nın Osmanlı idaresince hüsn-i kabulle karşılandığı anlaşılmaktadır. Nitekim Erzurum Valisi ve aynı zamanda 4. Ordu kumandanı Ahmed Muhtar Paşa tarafından İstanbul'a gönderilen 5 Eylül 1877 tarihli telgrafta; Rusya miralaylarından Eyüp Paşa'nın 600 hane halkı ile birlikte Osmanlı'ya iltica ettiği ve ortaya koyduğu hamiyet ve gayretinin bir ödülü olmak üzere kendisine mir'ül-ümeralık makamı ile 1.500 kuruş maaş verilmesinin uygun olacağı ifade edilmiştir. Bu durumun, benzerlerine iyi örnek olarak başkalarını teşvik edeceği de belirtilmiştir. Bu konu ile ilgili olarak Sadareten padişaha giden tezkerede, 1.500 kuruşluk

taallukât-ı çakerânemi bi'l-ikna maaş-ı mezkûr ile on yük değerli emlak ve akar-ı bendegânem terk ve heba olunarak 600 kadar hane ile zir-cenah-ı müstelzem-felâh-ı saltanat-ı seniyyeye dehalet ve iltica maksadıyla mezkur orduya iltihak etmiş ve ordunun orada bulunduğu ve Erzurum'a ric'ati sırada hidemat-ı fevkalade-i askeriyede bulunarak acizane ve fahirane hidemat-ı memdûhe ibrazına da muvaffak olmuş isem de..." BOA. Y. A. RES. (Yıldız Sadaret Resmî Maruzat) 4/74, 30 Kasım 1879 (1296.Z.16), s. 5.

⁹ BOA. DH. MKT. (Dâhiliye Mektubi)1322/59, 18 Ekim 1877 (1294.L.10).

¹⁰ BOA. Y. EE. (Yıldız Esas Evrakı), 5/120, 6 Ocak 1880 (1297.M.23).

¹¹ BOA. DH. MKT. 314/30, 3 Aralık 1894 (1312.C.5). Aşiretin, Bayezid'in farklı köylerinde iskân edildiği anlaşılmaktadır. Nitekim bir Ermeni köyü olan Kurum'da yerleşik Zilan aşiretinden 12 hanenin varlığı bilinmektedir. BOA. DH. TMIK. M. (Dâhiliye Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat Evrakı). 74/77 4 Eylül 1899 (1317.R.28).

¹² BOA. DH. MKT. 1970/60. 11 Temmuz 1892 (1309.Z.16). Zilan Aşireti'nin iskânı meselesi önemli olmakla birlikte uzun bir tarihi süreçte gerçekleştiği için konunun aslına mutabık kalabilme gayesiyle bu mevzu üzerinde teferruat girilmemiştir.

¹³ BOA. Y. PRK. HR. (Yıldız Perakende Hariciye Evrakı) 1/44 16.07.1877 (1294.B.5).

¹⁴ Şemseddin Sami, (1318). *Kâmûs-i Türkî*, İstanbul: s. 830.

¹⁵ Ferit Develioğlu (2008). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi, s. 932.

maaşın masarılı-ı fevkaladeden karşılanabileceğinin uygun görüldüğü ifade edilmiş ve bu doğrultuda 11 Eylül 1877 tarihinde gerekli padişah iradesi çıkmıştır¹⁶.

Erzurum vilayeti ve bu vilayetin doğusunda bulunan Bayezid Sancağı, Osmanlı Devleti'nin Rusya ve İran ile ilk muhatap olan bölgeleri olması hasebiyle bu bölgelerin dış politikada önemli yerleri bulunmaktadır. Zira Kafkas muhacirlerinin ilk ayak bastıkları vilayet burasıdır. Rusya'dan gelen muhacirler ayrıca anavatanlarına geri dönebilme ihtimallerini göz önünde bulundurarak bu sınır vilayetinde iskân edilmeyi kendileri için daha uygun telakki etmişlerdir. Eyüp Paşa ve O'na bağlı bulunan ahali de Bayezid Sancağı'nun münasip mahallerinde iskân edilmek istemişlerdir. Bu istek hakkında Dâhiliye Nezareti'nin mütalaasını isteyen Erzurum Vali vekili, adı geçenlerin Bayezid Sancağı'nun uygun mahallerine yerleştirilebileceği konusunda onay almıştır¹⁷.

Osmanlı Devleti'ne 93 Harbi sırasında sığınan Eyüp Paşa hakkında Paşa'nın kendisi tarafından verilen bilgilere göre, Revan yerli süvari alayının Mirlivası olan babası Cafer Ağa (1806-1877)'nin ölümü üzerine kendi rütbesi Binbaşı iken Miralaylığa terfi ettirilerek babasının idaresindeki alayın kumandanlığına getirilmiştir. Kendisiyle birlikte Osmanlı'ya sığınan diğer akrabaları ise adı geçen Rus alayının çeşitli kademelerinde zabıtlıklara getirilmişlerdir. Taallukatından başka mensup olduğu Zilan Aşireti'nden 1000 kadar hane Osmanlı'ya sığınarak kendi ailesiyle beraber Van dâhilindeki Malazgirt'te misafir olarak ikamet etmektedirler. Zilan Aşireti'ne mensup 600-700 hane de Kırım Harbi esnasında (30 yıl önce) Kars'ın Ruslar tarafından istila edilmesi üzerine Eleşkirt'e gelerek buraya yerleşmişler ve halen de burada bulunmaktadır. Bu ifadeleri bizzat veren Eyüp Paşa, iklimi ve toprak yapısı Revan'a benzediği için Bitlis ile Diyarbekir arasında bulunan boş arazide iskân edilmeleri durumunda, bu bölgeyi şenlendireceklerini de belirtmiştir. Ayrıca bunların buradaki durumunu gören diğer akrabaları da Osmanlı ülkesine gelerek yerleştirilecekler ve devlete fayda sağlayacaklardır¹⁸.

15 Kasım 1879 tarihinde Eyüp Paşa, kendisine tahsis edilen -yukarıda ifade edilen- 1.500 kuruş maaşın kalabalık ailesinin geçimine yetmediğini ifade ederek Rusya tarafından kendisine ve zabıt arkadaşlarına verilen maaşlar nispetinde ücret ödenmesi istirhamında bulunmuştur. Paşa esasen savaştan yeni çıkmış olan devlet hazinesinin zor durumda olduğunu bilmekte ve kendi ailesinin de perişanlığından bahsederek yardım istemek zorunda kaldığını dile getirmektedir¹⁹. Yukarıda belirtildiği üzere Eyüp Paşa ile birlikte Osmanlı Devleti'ne sığınan akrabaları, Rusya'da iken askeriyede istihdam edilmekte ve aşağıda belirtilen unvan ve maaşlarla çalışmakta idiler. Paşa, kendisinin, uygun bir görevde istihdamının sağlanmasını istemekle birlikte, aşağıda isimleri bulunan akrabalarına da Rusya'da aldıkları maaşlara oranla tahsisat bağlanmasını talep etmektedir. Eyüp Paşa'nın taallukatının isimleri ve mevkileri şöyledir:

1)	Mehmed Bey	Kaymakam	Maaşı: 170 Manat
2)	Mehmed Serhenk Bey	Binbaşı	Maaşı: 130 Manat
3)	Hüseyin Bey	Kolağası	Maaşı: 110 Manat
4)	Abdullah Bey	Kolağası	Maaşı: 110 Manat
5)	Kalper Bey	Kolağası	Maaşı: 110 Manat
6)	Rıdvan Bey	Kolağası	Maaşı: 110 Manat
7)	Resul Bey	Yüzbaşı	Maaşı: 75 Manat
8)	Halid Bey	Yüzbaşı	Maaşı: 75 Manat
9)	Tahir Bey	Yüzbaşı	Maaşı: 75 Manat
10)	Ömer Ağa	Yüzbaşı	Maaşı: 75 Manat
11)	Nebi Ağa	Yüzbaşı	Maaşı: 75 Manat
12)	Tahir Ağa	Mülazım	Maaşı: 45 Manat

¹⁶ BOA. İ. DH. (İrade Dâhiliye) 755/61624, 11 Eylül 1877 (1294.N.2).

¹⁷ BOA. DH. MKT. (Dâhiliye Mektubi Kalemi)1322/59, 18 Ekim 1877 (1294.L.10).

¹⁸ BOA. Y. A. RES. 4/74, 30 Kasım 1879 (1296.Z.16), s. 3.

¹⁹ BOA. Y. A. RES. 4/74, 30 Kasım 1879 (1296.Z.16), s. 2.

13)	Resul Ağa	Mülazım	Maaşı: 45 Manat
14)	Abdi Ağa	Mülazım	Maaşı: 45 Manat
15)	Mehmed Ağa	Mülazım	Maaşı: 45 Manat
16)	Bekir Ağa	Mülazım	Maaşı: 45 Manat
17)	Şeyh Bekir Efendi	Alay İmamı	Maaşı: 150 Manat
18)	Mirza Abdülhamid	Katib	Maaşı: 52 Manat

Dâhiliye Nezareti tarafından verilen cevapta da isimleri bu şekilde ifade edilen zatların şimdilik ihtiyaçlarının görülmesi için Manat olarak ifade edilen maaşlarının dörtte biri ile ödüllendirilmelerinin ve ileride Erzurum Vilayeti jandarmasında istihdamlarının da uygun olacağı bildirilmiştir²⁰.

93 Harbi'nin hemen arifesinde Osmanlı'ya sığınan Eyüp Paşa, savaştan üç yıl sonra, Erzurum Valisi İsmail Paşa'nın teklifiyle, savaşta gösterdiği hüsn-i hizmet ve kahramanlıkların mükâfâtı olarak Üçüncü rütbe-i Osmanî nişanı ile ödüllendirilmiştir²¹. Zira yukarıda da ifade edildiği üzere Eyüp Paşa, İsmail Hakkı Paşa'nın aracılığı ile Osmanlı hizmetine girmişti.

1890 tarihinde Doğu Anadolu Bölgesi'nden geçmiş olan İngiliz seyyah Lynch, eserinin ikinci cildinde neşretmiş olduğu bir resimde Eyüp Paşa ile oğlu Resul Ağa ve yeğenini Hamidiye Hafif Süvari Alaylarının mensubu olarak ve Gürcü kıyafetleri içerisinde göstermiştir (Foto.). Seyyahın verdiği bilgilere göre Karakilise bölgesindeki üç Hamidiye alayından ikisi Zilan Aşiretine mensup olup üçüncüsü de Karapapaklardan oluşmaktadır²². Hamidiye alaylarının Rus Kazak Alaylarından mülhem bir şekilde organize edildiği gerçeğinden hareketle²³ Eyüp Paşa ve avanesinin Rusya'dan gelmiş muharip güçler olarak bu alaylarda yer bulmalarının kolay olduğu sonucuna ulaşılabilir. Hamidiye silkine dâhil olan Eyüp Paşa'nın, Hamidiye Alayları kanunnamesine uygun olarak kendi çocuklarının da Aşiret Mektebi'ne alınması konusunda bir müracaatı söz konusu olmuştur. Bu müracaat sonrasında, Bayezid bölgesindeki 14 Hamidiye Alayı'ndan her alaya iki çocuk hesabıyla her sene Aşiret Mektebi'ne öğrenci alınması konusunda padişah iradesi tahakkuk etmiştir²⁴.

Sonuç

Eyüp Paşa (1843-1923), 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda ve I. Dünya Savaşı'nda bölgede önemli rol oynayan ve yöre insanının hafızasında önemli bir yer edinen tarihi şahsiyetlerden birisidir. Osmanlı hizmetine girdikten sonra maiyetindeki aşireti ile birlikte hem Ruslara hem de Ermenilere karşı mücadele veren Eyüp Paşa gösterdiği hüsn-i hizmet ve kahramanlıkların mükâfâtı olarak Üçüncü rütbe-i Osmanî nişanı ile ödüllendirilmiştir. Eyüp Paşa'nın Osmanlı askeri bürokrasisi içerisine kabul edilmesi, devletin güvenlik politikası ile yakından ilgili görülmüştür. Ayrıca Rusya tarafından baskı altında tutulan Müslüman unsurların Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmeleri, II. Abdülhamid dönemine özgü Pan-İslamizm eksenli dış siyasetin de bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Osmanlı Devleti'nin bu

²⁰ BOA. Y. A. RES. 4/74, 30 Kasım 1879 (1296.Z.16), s. 4. Hatta bu belgede, Eyüp Paşa'nın, arızasını iletmek üzere İstanbul'a bizzat gittiğinden bahsedilmektedir. Bu hususu teyid eden bir başka arşiv belgesinde de Eyüp Paşa'nın İstanbul'a giderek yardım için bizzat müracaat ettiği, adamlarına Ruslar tarafından verilen ve Manat cinsinden olan maaşın Osmanlı parasına göre hesaplanarak dörtte biri oranında ödenmesi ve ileride Erzurum Vilayeti Jandarma teşkilatına katılmalarının uygun görüldüğü vurgulanmıştır. BOA. Y. A. HUS. (Yıldız Sadaret Hususi Maruzat) 163/83, 3 Şubat 1880 (1297.S.21). Sonraki yıllarda Zilan Aşireti'nin Hamidiye Hafif Süvari Alaylarına katılabilmek için dilekçe verdiği bilinmektedir. Alaylara katılma izni alan aşiretin, iskânının da bu vesileyle tamamlanacağı ümit edilmiştir. BOA. BEO. (Babiâli Evrak Odası), 32/2366, 13 Temmuz 1892 (1309.Z.18). Aşiretin zaten Hamidiye alaylarına katıldığı da bir gerçektir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bayram Kodaman (1987), *Sultan II. Abdülhamid Devri Doğu Anadolu Politikası*, Ankara: TKAE Yayınları, s. 21-67.

²¹ BOA. İ. DH. 840/67536. 18 Kasım 1881 (1298.Z.26).

²² H. F. B. Lynch, *Armenia Travels and Studies*, Beyrut 1965, vol. II, s. 5.6. 1896 yılı verilerine göre Karakilise'deki alayların bünyesinde Zilan Aşireti'nden başka Karapapak, İdmanlı, Hayderan, Celali ve Şadılı Aşiretleri de bulunmaktadır. Selçuk Günay (1988). "Hamidiye Hafif Süvari Alayları ve Erzurum", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 53, s. 82.

²³ Sydney Whitman (1914). *Turkish Memories*, London, s. 73. Eyüp Paşa, Sultan II. Abdülhamid'in kurduğu Aşiret Mektebi'ne kendi oğlunun da kabul edilmesi için de bir mektup göndermiştir. Mustafa Aksoy, a.g.m, s. 49.

²⁴ BOA. BEO, 109/8110, 19 Kasım 1892 (1310.R.29).

tavrının, Rusya veya İran'da benzer durumda bulunan Müslümanlar için özendirici olacağı şüphesizdir. Osmanlı hizmetine giren Eyüp Paşa ve arkadaşları, kısa bir süre sonra oluşturulan Hamidiye Hafif Süvari Alayları bünyesine dâhil edilerek bölge güvenliğinde doğrudan etkili bir konuma yükseltilmişlerdir. Devletten bu derece ayrıcalık gören Eyüp Paşa, kendi çocuklarının İstanbul'daki Aşiret Mektebi'ne kabulleri için de müracaat ederek ilerleyen dönemde bu imtiyazdan da faydalanmıştır. Zilan Aşireti'nin Osmanlı bünyesine katılarak kendilerine, yaşam tarzlarına ve kültürel öğelerine uygun görevler verilmesi, son dönem Osmanlı iskân politikasının da önemli bir yönünü ortaya koymakla birlikte bundan sonra bu konuda yapılacak çalışmalara da ciddi öngörüler sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

- BEO, HR.. TO. (Hariciye Nezareti Tercüme Odası) 387/96, 1879.9.29.
BOA. A. MKT. MHM. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadaret Mektubi, Mühimme Evrakı) 525/27.
BOA. BEO. (Babûlî Evrak Odası), 32/2366, 13 Temmuz 1892 (1309.Z.18).
BOA. BEO. (Babûlî Evrak Odası), 109/8110, 19 Kasım 1892 (1310.R.29) .
BOA. DH. MKT. (Dâhiliye Mektubi Kalemi)1322/59, 18 Ekim 1877 (1294.L.10).
BOA. DH. MKT. (Dâhiliye Mektubi Kalemi)1322/59, 18 Ekim 1877 (1294.L.10).
BOA. DH. MKT. 1970/60. 11 Temmuz 1892 (1309.Z.16).
BOA. DH. MKT. 314/30, 3 Aralık 1894 (1312.C.5).
BOA. DH. TMİK. M. (Dâhiliye Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu Muamelat Evrakı). 74/77 4 Eylül 1899 (1317.R.28).
BOA. İ. DH. (İrade Dâhiliye) 755/61624, 11 Eylül 1877 (1294.N.2).
BOA. İ. DH. 840/67536. 18 Kasım 1881 (1298.Z.26).
BOA. Y. A. HUS. (Yıldız Sadaret Hususi Maruzat) 163/83, 3 Şubat 1880 (1297.S.21).
BOA. Y. A. RES. (Yıldız Sadaret Resmi Maruzat) 4/74, 30 Kasım 1879 (1296.Z.16), s. 5.
BOA. Y. A. RES. 4/74, 30 Kasım 1879 (1296.Z.16), s. 2.
BOA. Y. A. RES. 4/74, 30 Kasım 1879 (1296.Z.16), s. 3.
BOA. Y. A. RES. 4/74, 30 Kasım 1879 (1296.Z.16), s. 4.
BOA. Y. EE. (Yıldız Esas Evrakı), 5/120, 6 Ocak 1880 (1297.M.23).
BOA. Y. PRK. HR. (Yıldız Perakende Hariciye Evrakı) 1/44 16.07.1877 (1294.B.5).

Diğer Kaynaklar

- AKSOY, Mustafa (2009). "Avşarların Torun Oymağı Bağlamında Türkiye'deki Kimlik Bunalımının Sosyolojik Analizi-2", *Türk Dünyası Türk Kültür Dergisi*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
DEMİREL, Muammer (2006). "Ağrı ve Doğubayazıt'ta Ermeni Olayları", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.7, S.1, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.,
DEVELLİOĞLU, Ferit (2008). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
FİRÜZOĞLU, S. Rafik(1999) "Kırım ve Kafkasya'dan Osmanlı İmparatorluğu'na Göçler", *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 4, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
GÜNAY, Selçuk (1988). "Hamidiye Hafif Süvari Alayları ve Erzurum", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
İPEK, Nedim (1999). "93 Muhacereti", *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 4, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
İPEK, Nedim (2006). *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Trabzon: Serander Yayınları.
KODAMAN, Bayram (1987), *Sultan II. Abdülhamid Devri Doğu Anadolu Politikası*, Ankara: TKAE Yayınları.
LYNCH, H. F. B (1965). *Armenia Travels and Studies*, Beyrut 1965, vol. II.
Şemseddin Sami, (1318). *Kâmûs-i Türkî*, İstanbul: İkdam Matbaası.
WHITMAN, Sydney (1914). *Turkish Memories*, London.